

O'zbekiston hamda chet elda vasiylik va homiylik

Azizabonu Dilshod qizi Abduxashimova

Saodat Muxtor qizi Komilova

Ilmiy rahbar: S.Xaydarov

TMC instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi kunda dolzarb mavzulardan biri bo'lgan qarovsiz qolgan bollararga vasiylik qilish va qaramog'iga olish uning shartlari va huquqiy hujjatlari to'g'risida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: vasiylik, homiylik, shaxslar, huquq, ota ona, qonun, oila kodeksi, fuqorolik kodekisi

Guardianship and sponsorship in Uzbekistan and abroad

Azizabonu Dilshad kizi Abduhashimova

Saodat Mukhtar kizi Komilova

Scientific supervisor: S.Khaidarov

TMC Institute

Abstract: This article will talk about the conditions and legal acts of guardianship and custody of the unattended bollararar, which today is one of the relevant topics.

Keywords: guardianship, patronage, persons, law ,parent, law, family code, code of citizenship

O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksiga asosan vasiylik yoki homiylik ota-ona vafot etganda, ota-ona tarbiyalashga layoqatsiz deb topilganda, ota-onalik huquqi rad etilganda, ota-onalik huquqi cheklanganda, ular kasal bo'lganda, ota-ona uzoq muddat bo'lmaganda, ota-ona bolalarni huquq va manfaatlarini himoya qilishdan bo'yin tortganda, ota-ona tarbiyalash, bolalar ota-ona qaramog'idan mahrum bo'lgan va boshqa hollarda, shuningdek, voyaga yetgan, sud tomonidan muomalaga layoqatsiz yoki muomala layoqati cheklangan deb topilgan shaxslarga nisbatan ularni ta'minlash, tarbiyalash va ularga ta'lim berish maqsadida, ularning shaxsiy va mulkiy huquqlari va ularning manfaatlarini himoya qilish uchun belgilanadi.

Qaramog'ini yo'qotgan bollarga vasiylik va homiylik organi himoyasiga tushgan vaqtida, bolada ruhiy zo'riqish holatida yashayotgan bo'lishi mumkin. Shuning uchun ham bolalarga yordam ko'rsatish bo'yicha barcha harakatlar yaxshi rejalashtirilgan va uyg'unlashtirilgan bo'lishi juda muhim. Har bir bola individual tarixga, hech bir

bolaning ijtimoiy vaziyati boshqa bir bolaning ijtimoiy vaziyatini qayta takrorlamaydi. Shuning uchun ham har bir bolaning muammolariga alohida yondoshish zarur hisoblanadi.

Balki bola:

- yolg'iz qolishni;
- siz bilan yakka suhbatlashishni;
- yana kim bilandir suhbatlashishni;
- tutingan ota-onaning farzandlari bilan suhbatlashishni istashi mumkindir.

Ko'p hollarda bolalar o'zini qo'pol va jahldor tutishi yoki aksincha barcha talab va bergan savollaringizga javob qaytarmasdan turishi yoki xatto ovqatda ham bosh tortishi mumkin.

Bolaning dastlabki kunlardagi xulqi atvori qanday bo'lishidan qat'iy nazar, uni o'z holiga qo'ying, va uni yonida bo'ling. Diqqatli, ziyrak va e'tiborli bo'ling, har qanday vaziyatda ham yordamga tayyor turing. shunda sizga o'z farzandlaringiz yoki boshqa tutingan tarbiyalanuvchilar yordam berishlari mumkin.

Boquvchisini yo'qotgan bolalar kategoriyalariga quyidagilari kiradi:

1. Ota-onalari vafot etgan.
2. Ota-onalik huquqidan mahrum etilgan.
3. Ota-onalik huquqlari cheklangan;
4. Noma'lum, daraksiz, yo'q hisoblangan.
5. Ishga yaroqsiz (nosog'lom, ish qobiliyati cheklangan);
6. Jazoni ijro etish kolonniyalarida jazo olayotgan.
7. Jinoyat qilganlikda ayblanadi va qamoqqa olingan.
8. Bolalarni tarbiyalashdan bosh tortgan.
9. Bola vaqtincha joylashtirilgan davolash, ijtimoiy tashkilotlardan bolani olib ketishdan bosh tortgan.

Yetim bolalarni vasiylikka olish va ota-onasidan qarovisiz qolgan bolalarni boqish, ta'lim berish va ularning huquq qiziqishlarini himoya qilish uchun joylashtirish muhimdir.

Vasiylik 14 yoshdan oshmagan bolalar ustidan o'rnatiladi, qaramog'iga olish 14 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan bolalar ustidan o'rnatiladi.

Har bir davlatda, har bir jamiyatda ham ota-onasidan yetim qolgan bolalar bo'ladi. Bu holatda davlat va jamiyat bu bolalarning tarbiyalanishi va rivojlanishi mas'uliyatini o'z bo'yniga oladi. Internat turidagi muassasalarda bolalarning muammolarini o'rganish bilan shug'ullanayotgan pedagoglar shuni aniqlashdiki hayotning dastlabki davrlaridanoq yaqinlarini yo'qotgan bolaning kelgusidagi taqdirini oldindan belgilab berar ekan. Ota-onasidan ayrilish yoki barcha yaqinlaridan ayrilib qolish bolalar rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bolalik insonning hayotga qiziqishini, ruhiy bardoshlilik, maqsadga intiluvchanligini ta'minlovchi asosiy shakllanish davridir. Bu

ma'naviy xislatlar tartibsiz shakllanmaydi, ular ota-ona mehrida, oila bolaga o'zi va boshqalar uchun mas'ul bo'lish, birovga kerakligini sezish sharoitida shakllanadi. Ota-onaga ega bo'lish bolaning eng kuchli ehtiyojlaridan biri.

Vasiylikka olingan bola turli xildagi qabul qiluvchi oilalarga borib qolishi mumkin. Ular o'rtasidagi farq shundaki birinchi holatda bolani yaqin qarindoshlari topib olishadi, yoki oila vazifasini bolaga qarindoshlik aloqalari bo'lmagan shaxslar bajaradi. Vasiylik sud qarori bilan aniqlanadi. Vasiy oilaning vazifalariga bolani tarbiyalash, ta'lim berish va rivojlantirish, uning huquqlarini himoya qilishdan kiradi. Vasiy oila bola egaligida bo'lgan ko'chmas mulklardan foydalanish va ularni saqlab qolishni ta'minlaydi. Biroq bu mulkdan o'zi foydalanishi mumkin emas. Boqib oluvchi oila bolaning yuridik jihatdan yangi ota-onasi hisoblanadi. Bola bu oilaning familiyasini olishi mumkin. Vasiy oila unga boshqa ism ham berishi mumkin. Bolalikka olingan bolaning barcha majburiyatlari o'z bolalarining majburiyatlariga tenglashtiriladi. Bolalikka olish bir nechta bosqichda o'tishi mumkin: buning uchun bolaga shu mintaqada yangi ota-ona topishga harakat qilishadi, agar buning imkoni bo'lmasa unda bolalikka oluvchi oilani boshqa davlatdan qidirishadi. Boqib oluvchi oilaning yana bir turi mavjud: - vaqtinchalik qabul qiluvchi oila. Bu bizning jamiyatimiz uchun yangi hodisalardan biridir. Bunday oilaga berishdan asosiy maqsad bola shoshilinch tarzda oilasidan judo bo'lsa (turli sabablar asosida; o'z oilasida inqirozli vaziyat, o'lim va boshqalarda) amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 02.01.2014 yildagi O'RQ-364-son
2. Mavlonova R.A., To'rayev O.T., Xolikberdiyev K.M. - «Pedagogika» T., «O'qituvchi» 2008.
3. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
4. Khaydarov S,A. (2023). Using technologies in teaching social sciences.
5. GALAXY INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL (GIIRJ), (pp. 305-309). 11(9).
6. Хайдаров, С. (2023). Педагогик faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakillantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67. <https://inlibrary.uz/index.php/digitalization-modern-education/article/view/24652>
7. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.

8. Khaydarov, S. A. (2021). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. International scientific and practical conference. CUTTING EDGE-SCIENCE. In Conference Proceedings (pp. 41-43).